

13.6.2016

כמעט הרמטי

ד"ר נתן פרבר

התרחיש הצפוי בסבב העימות הבא תואר במאמרם של:

מאיר ארון, יונתן שחם ואלכס אלטשולר: תרחיש ייחוס ביטחוני מורחב לחזית האזרחית בישראל, המכון למחקרי ביטחון לאומי, גיליון מבט על (828):

<http://heb.inss.org.il/index.aspx?id=4354&articleid=11914>

(השורות במרכאות והמודגשות מצוטטות מהמאמר הנ"ל; נ.פ.)

"התרחיש איננו חדש. רובו מוכר ונחוה בסבבי העימות התכופים שהתרחשו בעשור האחרון, גם אם בהיקפים קטנים ובינוניים. עם זאת, הוא מתאפיין בחומרה של חלקים ממנו, הגבוהה מבעבר. ככזה הוא משקף הכרה בצורך להתכונן גם לתרחישים בלתי-מוכרים ולעדכן את הרשויות האזרחיות ואת הציבור הרחב גם לגבי אפשרות מימושם של תרחישי קיצון, בעיקר בתחום העימות הביטחוני. בהקשר זה מודגשת ההנחה כי על החזית האזרחית בישראל להתכונן לרמת סיכונים ולהיקף נזקים שלא הוכרו בעבר, גם בתחום התשתיות הלאומיות החיוניות".

זה כמובן תיאור מדויק של הצפוי להתרחש. תיאורים מסוג זה מופיעים כבר מספר שנים בתקשורת הישראלית. הם מגיעים, בדרך כלל, מפי קצינים בכירים שלזכותם יאמר שהם אינם מנסים לייפות את המצב. מדוע הם טורחים שוב ושוב להעלות את תרחיש האימים הזה (שתיאורו המלא מופיע בהמשך)? ההשערה התמימה ביותר: הם רוצים ליידע את הציבור ולהכינו נפשית למאורע בקנה מידה שונה לחלוטין ממה שהורגל עד כה (תרחיש קיצון). אבל, בעיקר הם רוצים להכין לעצמם (ולשולחיהם) תשתית הגנתית מול טענות הציבור שיופיעו (כמו תמיד) אחרי המלחמה ואשר עיקרן הוא: "למה לא הזהרתם אותנו שנחטוף כל כך חזק?" או: "למה לא אמרתם לנו שאין בכוחכם למנוע זאת?"

הגיזוי, אך זה לא כל הסיפור. הרמז לסיבה האמיתית מופיע בקטע הבא:

"זאת, למרות השיפור הניכר שחל בשנים האחרונות ברמת ההתגוננות בישראל, עם פיתוחה וכניסתה לשלב מבצעי פעיל של מערכת ההגנה האקטיבית הרב-שכבתית. זו אמורה לתת מענה הולם – אך לא הרמטי – לאיום החמור של נשק תלול מסלול, מרמת המרגמה, דרך רקטות קצרות ובינוניות טווח, ועד טילים מונחים ארוכי טווח".

יצא המרצע מהשק. שנים על שנים מבטיחה מדינת ישראל הגנה לתושביה. לא סתם הגנה. הגנה "כמעט הרמטית". מה צריך אדם נורמלי לחשוב? "ברור שאי אפשר להבטיח הגנה מושלמת, אבל משהו קצת פחות מזה אפשר. במילים אחרות: יהיו פה ושם נזקים". או כפי שאמר פעם מדען טילים ישראלי בכיר: "פה ושם יגיעו טילים או שברי טילים". כל בר דעת מבין כי הגנה "לא הרמטית" איננה יכולה להוביל לתיאורים המחרידים המתוארים בקטע הבא. אי אפשר להימנע מהתחושה כי השימוש במושג "לא הרמטי", בהקשר זה, הוא נכלולי ומתחכם. הוא למעשה אומר: אולי לא הבנתם, אך "כמעט הרמטי" שקול בפועל להגנה אפסית ועלובה. אחרת, איך תיתכן הקטסטרופה שכך תוארה ע"י חוקרי המכון:

"חשיבות מיוחדת נודעת במסגרת זו להנחה המעודכנת, שלפיה בנוסף לנזקים הצפויים והמוכרים בישובים הקרובים לקו הגבול, וכן עקב 'טפטופים' של אמל"ח תלול-מסלול סטטיסטי בעומק המדינה, אולי בהיקפים רחבים מבעבר, יש להיערך גם לפגיעה רחבת היקף במרחב עירוני נרחב וצפוף במרכז הארץ. פגיעה כזו צפויה להתרחש בשלב הפותח של מערכה עתידית, כמהלומה צפופה של מטחי רקטות וטילים, ואף להימשך ימים ארוכים באורח ממוקד לעבר אותם מרחבים עירוניים. כך, נוסף לפגיעה נרחבת מאשר בעבר במבנים ובאזרחים, עלולים להיפגע גם מתקנים חיוניים של תשתיות לאומיות, כמו מערכת החשמל, תקשורת ותחבורה. פגיעות אלה יפגמו קשות לא רק בשגרת החירום, המאפשרת תפקוד מבוקר גם בזמן עימות, אלא גם במאמצייהם של גופי החירום וההצלה להעניק מענה הולם לנפגעים".

זה תיאור של כאוס טוטלי המעלה את השאלה: איזו הגנה אקטיבית יצרנו?

יש מי שמאמין כי זו הייתה האפשרות היחידה שעמדה בפנינו. ממש לא. מול ים הרקטות הארטילריות של אויבנו (כ-170 אלף על פי הודעות חוזרות ונשנות של בכירים במערכת הביטחון) פותחה מערכת "כיפת ברזל" שלעולם לא תוכל לטפל אפילו במקצתן. גם אחרי שננכה את מה שישמיד ח"א, גם אחרי שננכה את אלה שלא תגענה, גם אחרי שננכה את אלה שהחיזבאללה ישמור למלחמה הבאה וגם אחרי שננכה את כל תקלות השיגור, עדיין תיוותרנה עשרות אלפי רקטות שתגענה ליישובים. נוכל ליירט אולי 5%-10% מהן. גם זה לא בהצלחה מרשימה.

לא צריך להיות מדען טילים כדי להבין זאת. אחרי יומיים – שלושה המערכת תמצה את מלאי טילי היירוט שלה ושום סיפור על "פלא טכנולוגי" לא יעזור. ייתמו גם הוויכוחים השוליים בנושא: האם אחוז היירוטים הוא 90% או 40%?

מחברי המאמר עושים הנחה לעצמם בכך שהם טוענים כי מצב הכאוס הזה יימשך "ימים ארוכים". מה זה בדיוק "ימים ארוכים"? ימים של 25 שעות?

זו, אגב, תוספת לשונית חשובה לשפה הפרשנית החדשה שנולדה לאחרונה. שפה מצחיקה ומגוחכת הכוללת מילים חסרות משמעות כמו: "לא הרמטי", "טפטופים

של אמל"ח תלול מסלול סטטיסטי, "ימים ארוכים" (אם בשירה עסקינן, למה לא להשתמש במילים: "ימים ארוכים ויגעים").

כל זה מעלה את המחשבה כי המחברים פשוט מהתלים בתבונתם של הקוראים. איך ייתכן כי רגע אחרי ה"טפטופים" פתאום מגיעה "מהלומה צפופה של מטחי רקטות וטילים". איך ייתכן כי אחרי שהבטיחו לנו מערכת הגנה שתיתן "מענה הולם", פתאום מדברים על "פגיעה רחבת היקף במרחב עירוני נרחב וצפוף במרכז הארץ"? אתם צוחקים עלינו, חברים?

אלוף פיקוד העורף (אייזנברג) דיבר באופן ברור על 5,000 רקטות ארוכות טווח נושאות רש"קים של 300-800 ק"ג. רבות מהן (מאות רבות) מדויקות להפליא (עשרות מטרים או פחות), עם רש"ק של חצי טון. זה "טפטוף"? מדוע תיאר האלוף בצורה כה מפורטת ומוחשית את כל אותן רקטות אם המערכת ה"כמעט הרמטית" תיירט אותן?

"כיפת ברזל" לא מסוגלת ליירט רקטות קצרות טווח ופצמ"רים. ב"צוק איתן" נורו לעבר יישובי "עוטף עזה" (לא כולל הערים) 2,700 רקטות ופצמ"רים. כ-1,700 גופים (פצמ"רים וקאסמים) שנחתו בטווחים קצרים מ-7 ק"מ לא יורטו. מתוך כ-1,000 רקטות (גראד) יורטו כמה עשרות. באזור שלמענו פותחה הכיפה הייתה יעילותה אפסית. גם בטווחים שמעל 7 ק"מ היא לא יעילה.

"כיפת ברזל" לא מסוגלת ליירט רקטות המגיעות מטווחים שמעל 75-70 ק"מ והרי כל רקטות החיזבאללה שתגענה לערי ישראל, תגענה מטווחים גדולים בהרבה. מה, אם כן, התועלת שבה? זאת ועוד. גם מול הטילים הטקטיים של החיזבאללה אין לישראל תשובה.

על כן נשאלת השאלה: איזה מערכת תביא אותנו למצב טוב יותר מ: "כמעט הרמטי"? ייתכן שצריך להמציא משהו שנקרא לו: "כמעט הרמטי, פלוס, פלוס". או: "כמעט הרמטי באופן מוחלט בהחלט". לבסוף נשאלת השאלה: מה הפתרון? שכלול טילי היירוט?

הרי לכל ברור כי הבעיה היא בעיית כמויות. כלומר: כל אחד מבין כי הבעיה היא כלכלית (ובו בזמן גם תעשייתית – ייצורית). המחברים המבינים היטב מצב עגום זה מציעים את הגישה הבאה:

"תרחיש כזה מעלה את הצורך, בין היתר, בהיערכות חדשה והולמת לאפשרות של פינוי יזום וממוסד של אזרחים רבים מאד מבתיהם לתקופה ממושכת. זאת, בשונה מהתפנות עצמית ביוזמת האזרחים, כפי שאירע בעבר, למשל בזמן מלחמת המפרץ הראשונה. התרחיש המעודכן מעלה את הצורך להתארגן מלכתחילה באופן סדור וממלכתי, בשיתוף הרשויות המקומיות ובתיאום צמוד עמו, ותוך גיוס מקדים של הגורמים המקצועיים הרלוונטיים. פינוי מסיבי של אזרחים מבתיהם הינו – בכל מקום ובכל המדינה, וודאי תחת אש – מהלך סבוך ומורכב מאד. הוא מחייב כמובן החלטה ממשלתית, שלא תהיה פשוטה

לאימוץ, בשל רגישות הנושא במובנים הערכי, הפוליטי וגם הארגוני. עוד בעקבות "צוק איתן" (קיץ 2014) התבטאו בכירים במערכת הביטחון כי פינוי תחת אש אינו פסול ערכית, מבחינת האתוס הלאומי, וכי יש צורך בהכנת המוקדמת. ברח"ל הוכנו כבר תכניות ("מלון אורחים", "מלונית") לפינוי של עשרות אלפים, בעיקר מאזורים הסמוכים לגבולות. אולם, תכנון מצומצם יחסית כזה, הגם שהינו חיוני, אינו עונה על הצרכים הנגזרים מהתרחיש הרחב.

כלומר: פינוי תחת אש. אך, גם זה לדעתם: "מהלך סבוך ומורכב מאד". אלא שהם משכנעים את עצמם כי הפתרון נמצא בתחום הבירוקרטי. הם רק שוכחים כי עלות מבצע כזה היא מיליארדים. לכמה "ימים ארוכים" תתפנה האוכלוסייה? מי בדיוק יישא בהוצאות הפינוי?

אם מערך ההגנה הרב שכבתי הוא כה יעיל, כפי שטענו מנהיגינו, מהיכן נולד פתאום הצורך בתכנית פינוי?

אגב, אם מדברים על הפן הכלכלי ברור כי זו הוצאה נוספת של פרויקט "כיפת ברזל" משום שהיא באה במקום ההגנה על יישובי הגדר שהייתה אמורה לתת הכיפה. כיום, אין ברירה, אלא לבצע את הפינוי לכשיידרש. זה עניין הכרחי. הוא היה הכרחי גם ב"צוק איתן". אבל אז בוצע באופן וולונטרי ע"י תושבים שפשוט "נעלמו" ל-50 יום מביתם ועד היום לא פוצו (באופן מלא).

איך הגענו למצב הזה? הגענו אליו בזכות טיפוח רב שנים של אגדת "ההגנה השכבתית" (בצורתה הנוכחית) כ"פטנט" המגן "כמעט הרמטית" על מדינת ישראל.

כאן המקום לציין כי בפיתוח טילי ההגנה הושקעו הרבה מאד מאמצים וכשרון. מבחינה זו אין כמו התעשייה הישראלית ומדעניה. הבעיה הייתה הראיה האסטרטגית הכושלת של הוגי הרעיון. ההסתמכות הטוטלית על טילים ורק על טילים מכל הסוגים. היום הם אומרים: אם נרצה להכניס לתמונה אלמנטים נוספים (למשל, לייזרים כימיים ברמת המגה-וואט) נצטרך לבזבז כמה שנים טובות. זה נכון. אך איפה הייתם לפני 10-15 שנה כשמערכת כזאת כבר הייתה קיימת?

נחזור, אם כן, לפלונטר הבירוקרטי. זה, לדעתם, עיקר הבעיה.

"בהקשר זה שוב עולה השאלה: מי יהיה אחראי למהלך מורכב כזה, הן מבחינת הרשות המקומית המשלחת את התושבים והן מבחינת זו שתקלוט אותם, על המשתמע מאחריות זו אשר לאספקת השירותים החיוניים למפונים הרבים. ברור שכל תכנית בסיסית למתן מענה לפינוי המוני מחייבת התאמה לשטח המדובר, תרגולים חוזרים, הכנות פיזיות ולוגיסטיות, הקצאת כוחות ותקציבים ניכרים, כולל גיוס של גורמים מתנדבים מהחברה האזרחית. המערכת הנוכחית אינה ערוכה לאתגר מסוג זה".

כדאי לשים לב למה שאומרים המחברים. מצד אחד נמצאים כל יישובי הגדר בסיכון אדיר, כי אין מה שיגן עליהם. מצד שני הם נמצאים בסיכון אדיר כי אין מי שיפנה אותם.

ישאל הקורא את עצמו: מה עושה מדינת ישראל על מנת למלא את חובתה לאזרחיה? כמו שזה נראה ממשיכים לשחק במילים, ובפועל לא עושים.

"הפערים בין התרחיש המעודכן לבין המענה הקיים, בעיקר במובנים קריטיים כמו אלה הקשורים בפינוי המוני עקב מהלומה על מרחב עירוני עומדים כנראה בבסיס הגדרתה של רמת המוכנות של העורף בישראל כ"בינונית פלוס". הגדרה זו, כפי שהוצגה במסיבת עיתונאים של הנהלת רח"ל, אשר נערכה לקראת שבוע החירום, מעידה על ההכרה בקרב הדרג המקצועי הבכיר כי רמת המוכנות הנוכחית טעונה שיפור ניכר. משמעותה היא שיש צורך בקפיצת מדרגה ברמת המוכנות של החזית האזרחית מול האיומים המובאים בחשבון. נדגיש: לא מדובר רק באמצעים הכרוכים בעלויות גבוהות. מדובר בראש ובראשונה בצורך לגבש תפיסת ביטחון מוסכמת לגבי החזית האזרחית, להכין תכנית אב משולבת של כל הגורמים הנוגעים בדבר, לחזק את שתוף הפעולה בין הגורמים השונים הפועלים במרחב, ובעיקר – בצורך לקבל החלטה מוסכמת ומעוגנת בחקיקה אשר לסוגיית הסמכות והאחריות לניהול החזית האזרחית בשגרה ובחירום".

הוויכוח בין הגורמים השונים, כמו ההתפתחויות הברוקרטיות "הסותרות" בנושא, הוא, כנראה, המבוא להאשמות ההדדיות שבוודאי לא תאחרנה לבוא אחר המלחמה. בדיוק כמו הוויכוחים בין משרד הביטחון לפיקוד העורף. הדבר המצחיק ביותר הוא ההגדרה המופלאה כי לאור הפערים האדירים בין מה שקיים לבין מה שיהיה, הוחלט לקרוא למצב המוכנות של העורף: בינוני פלוס. לא גרוע. לא קטסטרופלי. אפילו לא סתם בינוני. אלא בדיוק: בינוני פלוס.

אימא אחת באה למורה ואמרה: את לא יכולה לתת לבת שלי "בינוני" במוכנות. את מקלקלת לה את כל התעודה. מה זה הציון הנמוך הזה?

ענתה המורה: אבל, היא לא טובה בזה. רמת המוכנות שלה טעונה שיפור ניכר.

חשבה קצת האימא ואמרה: טוב. אז תני לה בינוני פלוס.

המורה: סגור.

ד"ר נתן פרבר, רחובות